

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра міжнародних економічних відносин

БОРИСОВА Юлія Валеріївна

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ТА СТІЙКІСТЬ
КРАЇН

спеціальність: 292 Міжнародні економічні відносини
освітньо-професійна програма - Міжнародні економічні відносини

Кваліфікаційна робота

Виконав(ла) студент(ка)
групи МЕНЗ-41
БОРИСОВА Юлія Валеріївна

_____ підпис
Науковий керівник:
к.е.н., М. А. Живко

_____ підпис

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри

_____ підпис

Тернопіль - 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ...	5
1.1. Концептуальні засади дослідження впливу глобалізації на економічну безпеку та стійкість країн	5
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	11
2.1. Дослідження механізмів захисту економічної безпеки в умовах глобалізації	11
2.3. Аналіз впливу глобалізації на економічну безпеку країн	20
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ ВЕКТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ КРАЇН У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ	29
3.1. Вплив глобальних фінансових криз на економічну стійкість України	29
ВИСНОВКИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	36

ВСТУП

Актуальність наукового дослідження. Вивчення глобалізації та її впливу на економічну безпеку і стабільність країн є надзвичайно актуальним у сучасному світі. Глобалізація докорінно змінила спосіб економічної взаємодії між країнами, що призвело до збільшення обсягів торгівлі, інвестиційних потоків та транскордонного технологічного обміну. Вивчаючи, як глобалізація впливає на економічну безпеку та стабільність, можна визначити ключові чинники зростання та вразливості, розробити стратегії для підвищення стійкості та пом'якшення ризиків, пов'язаних з глобальною економічною інтеграцією.

Крім того, глобалізація здійснює вагомий вплив на національну безпеку та геополітичну динаміку. Економічна вразливість, спричинена глобалізацією, наприклад, залежність від зовнішніх ринків або вразливість до фінансових потрясінь, може мати значні наслідки для загальної стабільності та безпеки країни. Аналіз взаємозв'язку між глобалізацією та економічною безпекою допомагає передбачати і протидіяти потенційним загрозам, починаючи від економічних спадів і фінансових криз і закінчуючи геополітичною напруженістю та торговельними суперечками.

Метою роботи є дослідження особливостей глобалізації та її впливу на економічну безпеку і стійкість країн.

В результаті поставленої мети, були сформовані наступні **завдання**:

- охарактеризувати концептуальні засади дослідження впливу глобалізації на економічну безпеку та стійкість країн;
- дослідити механізми захисту економічної безпеки в умовах глобалізації;
- проаналізувати вплив глобалізації на економічну безпеку країн;
- визначити вплив глобальних фінансових криз на економічну стійкість України.

Об'єктом дослідження є глобалізація.

Предметом дослідження є особливості впливу глобалізації на економічну безпеку і стійкість країн.

У ході дослідження роботи були використані наступні **методи дослідження**: аналіз наукової літератури – для визначення концептуальних засад дослідження впливу глобалізації на економічну безпеку та стійкість країн; системний, моделювання – для дослідження механізмів захисту економічної безпеки в умовах глобалізації; аналіз, синтез – для визначення впливу глобалізації на економічну безпеку країн; індукції, дедукції – для з'ясування впливу глобальних фінансових криз на економічну стійкість України.

Теоретичне та практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження є теоретичною основою для оцінки особливостей впливу глобалізації на економічну безпеку і стійкість країн, і можуть бути використані в подальшій роботі над даною темою.

Структура роботи. Наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Загальний обсяг роботи складає 40 сторінок. Список використаних джерел налічує 49 позицій. Робота містить 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

1.1. Концептуальні засади дослідження впливу глобалізації на економічну безпеку та стійкість країн

Глобалізація означає зростаючу взаємопов'язаність і взаємозалежність світових економік, культур і населення, зумовлену розвитком комунікацій, транспорту і технологій [12, с.397]. Вона проявляється через транскордонний рух товарів, послуг, капіталу, інформації та людей, створюючи більш інтегрований глобальний ринок. Це явище прискорилося за останні кілька десятиліть, глибоко змінюючи економічні середовища в усьому світі. Хоча глобалізація пропонує значні можливості для економічного зростання, технологічного прогресу та культурного обміну, вона також несе в собі складні виклики та ризики, зокрема і для економічної безпеки країн.

Як зазначає І. Голіков, під економічною безпекою розуміється стан, коли різноманітні аспекти, такі як фінансова, інформаційна, соціально-економічна, інституційно-правова, техніко-технологічна, інтелектуально-кадрова, силова та екологічна діяльність, знаходяться у стані, що характеризується «відсутністю небезпеки», «збереженням», «захистом від загроз», «захищеністю», «надійністю», «стабільністю», «спокоєм», «незалежністю», «у допустимих межах». При цьому діє система запобігання або зменшення впливу загроз у контрольованих умовах [3, с.310].

Як підкреслює Т. Корнієнко, економічну безпеку слід розглядати як найважливішу характеристику будь-якої соціально-економічної системи. Ця безпека необхідна для того, щоб забезпечити стійку дієздатність господарюючих суб'єктів та створити умови для гідного життя і здійснення трудових процесів населення. Крім того, економічна безпека спрямована на попередження і усунення можливих загроз у досягненні поставлених цілей [6, с.114].

Вплив глобалізації на економічну безпеку і стабільність країн є багатогранним і сильно варіюється в різних контекстах. З одного боку, глобалізація може посилити економічну безпеку, сприяючи підвищенню ефективності, впровадженню інновацій та доступу до ширших ринків, тим самим сприяючи економічному зростанню та розвитку. Наприклад, країни, які інтегруються в глобальні торговельні мережі, можуть отримати вигоду від порівняльних переваг, збільшення прямих іноземних інвестицій та підвищення продуктивності. З іншого боку, глобалізація може наражати країни на економічну волатильність і нестабільність. Взаємопов'язаність світових ринків означає, що економічні потрясіння в одній частині світу можуть швидко поширитися на інші, що призведе до фінансових криз, перебоїв у торгівлі та соціально-економічної нерівності. Крім того, залежність від нестабільних світових ринків і зовнішніх потоків капіталу може підірвати внутрішню економічну стабільність, особливо в країнах, що розвиваються, зі слабкою інституційною структурою.

Вивчення впливу глобалізації на економічну безпеку та стабільність країн ґрунтується на кількох концептуальних засадах, які забезпечують основу для розуміння багатогранної та динамічної природи глобалізації. Ці засади охоплюють теоретичні перспективи, ключові концепції та аналітичні інструменти, які в сукупності дозволяють оцінити, як глобалізація впливає на економічні результати в різних країнах.

Класичні та неокласичні економічні теорії суттєво сформували наше розуміння того, як глобалізація впливає на економічну безпеку та стабільність країн. А. Сміт, якого часто вважають батьком сучасної економіки, запровадив концепцію «невидимої руки», припускаючи, що вільні ринки природним чином регулюють себе і ведуть до економічного процвітання. Теорія порівняльних переваг Д. Рікардо ще більше вдосконалила цю ідею, стверджуючи, що країни повинні спеціалізуватися на виробництві товарів, для яких вони мають найнижчі альтернативні витрати [8, с.22]. Таким чином, країни можуть брати участь у взаємовигідній торгівлі, що призводить до

підвищення ефективності та зростання добробуту. Ця концепція лежить в основі класичного економічного аргументу про те, що глобалізація через лібералізацію торгівлі та ринків посилює економічну безпеку, диверсифікуючи джерела товарів і послуг та сприяючи взаємозалежності, яка може захистити від локальних економічних потрясінь.

Неокласичні економісти розвинули ці ідеї, застосувавши математичні моделі та концепцію максимізації корисності для аналізу ринкової поведінки та розподілу ресурсів. П. Самуельсон та інші неокласичні економісти продемонстрували, що вільна торгівля та відкриті ринки ведуть до оптимального розподілу ресурсів, вищої продуктивності та загального економічного зростання [37, с.164]. Їхні моделі показують, що глобалізація, дозволяючи капіталу і робочій силі вільно переміщатися через кордони, може допомогти стабілізувати економіку, згладжуючи коливання попиту і пропозиції. Наприклад, модель Хекшера-Оліна пояснює, як країни експортують товари, що інтенсивно використовують їхні багаті фактори виробництва, тим самим максимізуючи економічну стабільність і безпеку завдяки ефективній виробничій і торговельній практиці [44, с.136].

Теорія залежності, розроблена такими вченими, як Р. Пребіш та А. Франк, пропонує критичний погляд на вплив глобалізації на економічну безпеку та стабільність країн, особливо на Глобальному Півдні. Ця теорія стверджує, що глобальна економічна система структурно зміщена на користь розвинених країн («ядро») за рахунок країн, що розвиваються («периферія») [22, с.14]. Робота Р. Пребіша в середині ХХ-го ст. висвітлила, як експортери сировинних товарів на периферії страждають від погіршення умов торгівлі, оскільки вартість їхнього експорту знижується порівняно з вартістю промислових товарів, які вони імпортують з ядра. Цей дисбаланс призводить до постійного дефіциту торговельного балансу, залежності від нестабільних цін на сировинні товари та низького рівня розвитку, що підриває економічну безпеку та стабільність периферійних країн.

А. Франк розвинув цю критику, стверджуючи, що інтеграція країн, що розвиваються, у світову капіталістичну систему увічнеє цикл залежності та недорозвитку. На думку А. Франка, транснаціональні корпорації та міжнародні фінансові установи, в яких домінують країни ядра, експлуатують периферійні країни, видобуваючи їхні ресурси та робочу силу, а прибутки репатріюють. Така експлуатація перешкоджає внутрішньому економічному зростанню та посилює зовнішню залежність, роблячи економіки периферійних країн вразливими до коливань та криз на світових ринках [34, с.80].

Структуралізм, розроблений такими економістами, як Р. Пребіш та С. Фуртадо, зосереджується на внутрішніх структурних характеристиках економік і на тому, як вони впливають на їхню взаємодію з глобальною економікою. Економісти-структуралісти стверджують, що країни, які розвиваються, стикаються з несприятливими умовами на світовому ринку через свою економічну структуру, яка часто орієнтована на виробництво сировинних товарів з низькою доданою вартістю. Така орієнтація на сировинні товари призводить до нестабільності експортних надходжень і робить ці економіки вразливими до зовнішніх шоків, таких як коливання світових цін на сировинні товари. Р. Пребіш, зокрема, підкреслив, що вигоди від глобалізації розподіляються нерівномірно: промислово розвинені країни отримують більшу вигоду, в той час як країни, що розвиваються, залишаються в пастці залежності та недорозвиненості. Він підкреслив необхідність структурних змін, включаючи диверсифікацію промисловості і технологічний прогрес, для підвищення економічної стабільності і безпеки в країнах, що розвиваються [18, с.8].

С. Фуртадо розвинув структуралістську теорію, досліджуючи, як історичні та інституційні чинники формують економічні результати в країнах, що розвиваються. С. Фуртадо стверджував, що колоніальна спадщина та глобальний розподіл праці призвели до формування економічних структур, які погано пристосовані для отримання вигод від глобалізації. Наприклад,

експортно-орієнтована модель, нав'язана за колоніальних часів, залишила багато країн з вузькою промисловою базою і слабкими внутрішніми ринками. Ця структурна слабкість ускладнює для цих країн досягнення сталого зростання та економічної стабільності в глобалізованому світі. Тому структуралістські рішення передбачають значне державне втручання для сприяння індустріалізації, захисту нових галузей і зменшення залежності від нестабільного експорту сировинних товарів. Ці заходи спрямовані на побудову більш стійкої економічної структури, яка може краще протистояти глобальним економічним коливанням і посилити довгострокову економічну безпеку [27, с.8].

Нова інституціональна економіка, прихильниками якої є такі економісти, як Д. Норт та О. Вільямсон, підкреслює вирішальну роль, яку відіграють інститути – правила, норми та механізми примусу, що формують економічну поведінку, – у визначенні впливу глобалізації на економічну безпеку та стабільність. Д. Норт стверджував, що інституції є фундаментальними у формуванні ефективності економіки, оскільки вони забезпечують рамки, в яких відбувається економічна діяльність. Ефективні інституції, такі як захищені права власності, надійні правові системи та прозорі структури управління, мають важливе значення для створення стабільного економічного середовища. В умовах глобалізації сильні інституції дозволяють країнам краще управляти ризиками, пов'язаними з інтеграцією світового ринку, такими як волатильність потоків капіталу та перебої в торгівлі, тим самим підвищуючи економічну безпеку та стабільність [10, с.162].

О. Вільямсон у своїх роботах детально розглядає, як різні структури управління впливають на економічні трансакції та їх результати. Він запровадив концепцію економіки трансакційних витрат, яка вивчає, як інституції впливають на вартість економічних обмінів. У глобалізованій економіці ефективні інституції зменшують трансакційні витрати, полегшуючи країнам участь у міжнародній торгівлі та інвестиціях. Наприклад, країни з

добре розвиненою правовою базою та антикорупційними заходами залучають більше прямих іноземних інвестицій (ПІІ), що може сприяти економічному зростанню та стабільності. І навпаки, слабкі інституції збільшують трансакційні витрати і створюють середовище невизначеності та ризику, що стримує інвестиції та посилює економічну нестабільність. Країни з міцною інституційною базою, як правило, мають більш стійкий економічний розвиток і краще підготовлені до використання переваг глобалізації, пом'якшуючи при цьому її потенційні негативні наслідки [7, с.13].

Отже, вивчення впливу глобалізації на економічну безпеку та стабільність є складною та міждисциплінарною сферою. Воно базується на різних теоретичних перспективах і використовує ряд аналітичних інструментів для оцінки того, як глобальна економічна інтеграція впливає на національні економічні результати.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

2.1. Дослідження механізмів захисту економічної безпеки в умовах глобалізації

В умовах глобалізації захист економічної безпеки стає все більш складним завданням через взаємопов'язаність економік і підвищений ризик транснаціональних загроз. Однак для захисту економічної безпеки в цьому контексті можна застосувати кілька механізмів (рис.2.1).

Рис. 2.1. Механізми захисту економічної безпеки в умовах глобалізації [4, с.9]

Однією з основних стратегій захисту економічної безпеки в глобалізованому світі є диверсифікація економічної діяльності. Це передбачає зменшення залежності від одного сектору або ринку та розширення діяльності в нових галузях або регіонах. Диверсифікація допомагає зменшити ризики, пов'язані з ринковими коливаннями, перебоями в торгівлі або потрясіннями в окремих секторах.

Диверсифікація між різними секторами передбачає розвиток декількох галузей, щоб зменшити вразливість до спаду в якомусь одному секторі.

Наприклад, історично залежна від експорту нафти, Норвегія диверсифікувала свою економіку, інвестуючи доходи від нафти в інші сектори, такі як рибальство, відновлювані джерела енергії та технології. Ця стратегія диверсифікації допомогла пом'якшити вплив коливань світових цін на нафту. Зокрема, у рамках свого Кліматичного плану дій на 2021-2030 рр. Норвегія переходить від виробництва електроенергії за рахунок викопного палива та ядерної енергії до відновлюваних джерел, щоб досягти своєї мети - скоротити викиди до 55% до 2030 р. Це велике завдання для 13-ї за величиною нафтовидобувної країни світу. Уряд має намір поступово підвищувати рівень оподаткування викидів парникових газів, що не належать до СТБВ, до 2000 норвезьких крон за тону CO₂-еквіваленту у 2030 р. Для підтримки цієї мети податки на транспортні засоби були розроблені таким чином, щоб вибір транспортних засобів без викидів був вигідним. До 2025 р. країна також планує поступово припинити продаж усіх нових автомобілів, що працюють на викопному паливі. Для економіки країни це означає, що економіка Норвегії переорієнтовується з основних галузей (нафта і газ) на стійкі, нешкідливі для клімату варіанти, такі як офшорна вітроенергетика та гідроенергетика. Для диверсифікації економіки фінансова підтримка спрямовується на розвиток нових технологій та ініціатив, спрямованих на заохочення інновацій та досліджень [41].

Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ) диверсифікували свою економіку від нафти, інвестуючи в такі сектори, як туризм, фінанси та логістика. Дубай, наприклад, став глобальним центром торгівлі, фінансів і туризму, зменшивши свою залежність від доходів від нафти. Економіка ОАЕ зросла на 4,3% у річному обчисленні в четвертому кварталі 2023 р., при цьому ненафтове економічне зростання значно перевершило загальний ВВП. Ненафтовий ВВП зріс на 6,7% за той же період, свідчать дані Федерального центру конкурентоспроможності та статистики. Фінансова та страхова діяльність, транспорт та зберігання, нерухомість та будівництво були одними з найбільш зростаючих секторів. Держава Перської затоки також активізувала інвестиції

в такі сектори, як відновлювані джерела енергії та передові технології. ОАЕ, один з найбільших світових експортерів нафти, прискорив плани диверсифікації своєї економіки від вуглеводнів і залучення іноземних інвестицій, при цьому ненафтовий ВВП зараз становить понад 70% загального внеску в зростання. Згідно з розрахунками Reuters, зростання реального ВВП оцінюється на рівні 3,6% у 2023 р., при цьому зростання ненафтового ВВП становить 6,2% на тлі зниження нафтової активності 2022 р. на зниженні видобутку та цін, які тиснули на всіх регіональних виробників нафти та газу [45].

Зміцнення вітчизняної промисловості з метою підвищення її стійкості до глобальних економічних потрясінь є ще одним важливим механізмом. Цього можна досягти через інвестиції в інфраструктуру, технології, інновації та розвиток навичок. Створюючи конкурентні переваги в ключових секторах, країни можуть краще протистояти зовнішньому тиску та підтримувати економічну стабільність. Наприклад, Південна Корея стратегічно розвинула свою технологічну галузь, зосередившись на таких секторах, як напівпровідники, електроніка та телекомунікації. Такі компанії, як Samsung, LG та SK Hynix, стали світовими лідерами у своїх галузях завдяки значним інвестиціям у дослідження, інновації та розвиток навичок. Акцент Південної Кореї на освіті та розвитку культури підприємництва також сприяв стійкості її технологічного сектору. Ця стійкість стала очевидною під час світової фінансової кризи 2008 р., коли експорт технологій Південної Кореї допоміг пом'якшити економіку від найгірших наслідків спаду [38].

Реалізація ефективної торговельної та інвестиційної політики має важливе значення для захисту економічної безпеки в умовах глобалізації. Це включає укладання вигідних торговельних угод, зменшення бар'єрів для торгівлі та інвестицій, а також забезпечення чесної конкуренції. Крім того, сприяння диверсифікації експорту та залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) може допомогти зміцнити економічну стабільність та зменшити вразливість до зовнішніх шоків. Наприклад, Європейський Союз (ЄС)

запровадив одну з наймасштабніших та найуспішніших торговельних політик у світі, створивши єдиний ринок. Єдиний ринок дозволяє вільний рух товарів, послуг, капіталу та людей між країнами-членами ЄС. Усунувши торговельні бар'єри, такі як тарифи і квоти, та гармонізувавши правила і стандарти, ЄС створив безперешкодне торговельне середовище, яке сприяє економічній стабільності та зростанню. Така торговельна політика сприяла збільшенню обсягів торгівлі, підвищенню конкурентоспроможності та залученню іноземних інвестицій, що сприяло економічній безпеці країн-членів ЄС. Єдиний ринок є домом для 23 мільйонів компаній ЄС. у 2021 р. ВВП єдиного ринку становив 14 522 мільярди євро. 17 мільйонів громадян ЄС живуть або працюють в іншій країні ЄС, окрім своєї власної. Торгівля в межах єдиного ринку забезпечує 56 мільйонів робочих місць [23].

Сінгапур проводить активну стратегію переговорів щодо укладення угод про вільну торгівлю з ключовими торговельними партнерами по всьому світу. Ці угоди спрямовані на зниження тарифів, усунення торговельних бар'єрів та сприяння лібералізації торгівлі. Широка мережа угод про вільну торгівлю (УВТ) та прозора адміністративна система Сінгапуру сприяли прискоренню перетворення країни на економіку першого світу. 15 двосторонніх, 12 регіональних угод про вільну торгівлю та угоди про цифрову економіку (DEA) включають одні з найбільших комбінованих торговельних угод у торговельних блоках АСЕАН-Китай, АСЕАН-Індія та АСЕАН-Гонконг, які надають сінгапурським компаніям доступ до преференційних ринків, безкоштовні або знижені імпорتنі тарифи, а також посилене регулювання інтелектуальної власності. Поглиблюючи інтеграцію в глобальні ланцюги доданої вартості та розширюючи доступ до ринків для свого експорту, торговельна політика Сінгапуру зміцнила його економічну стабільність та стійкість до зовнішніх шоків [15].

Посилення фінансового регулювання та інституцій має важливе значення для захисту економічної безпеки в умовах глобалізації. Це передбачає вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення прозорості

та підзвітності на фінансових ринках, а також запобігання надмірному прийняттю ризиків та спекуляціям. Надійні фінансові установи, такі як центральні банки та регуляторні органи, відіграють важливу роль у підтримці фінансової стабільності та запобіганні системним кризам. Наприклад, у відповідь на фінансову кризу 2008 р. США прийняли Закон Додда-Франка «Про реформування Уолл-стріт і захист прав споживачів» у 2010 р., що мав на меті зміцнити фінансову стабільність шляхом запровадження більш суворих правил для банків та фінансових установ, таких як підвищення вимог до капіталу та стрес-тестування [48]. Також було створено Бюро фінансового захисту споживачів для нагляду за споживчими фінансовими продуктами та послугами, забезпечуючи більшу прозорість та підзвітність у фінансовому секторі.

Великобританія у 2012 р. прийняла Закон про фінансові послуги з метою посилення фінансового регулювання після світової фінансової кризи [26]. На основі даного закону створено Управління з фінансового нагляду та Управління з фінансового регулювання як незалежні регулятори, відповідальні за нагляд за поведінкою та регулюванням у фінансовому секторі, та запроваджено заходи, спрямовані на підвищення цілісності ринку, захист споживачів та запобігання фінансовим зловживанням, сприяючи більшій стабільності та стійкості фінансової системи Великої Британії.

Інвестиції в людський капітал та програми соціального захисту мають важливе значення для забезпечення економічної безпеки, особливо перед обличчям викликів, пов'язаних з глобалізацією, таких як втрата робочих місць та нерівність доходів. Забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я, систем соціального захисту та навчальних програм може допомогти пом'якшити негативні наслідки глобалізації для вразливих верств населення та забезпечити інклюзивне економічне зростання. Зокрема, такі країни, як Швеція, Норвегія та Данія, мають потужні системи соціального захисту, які надають широку підтримку своїм громадянам. Інвестиції в освіту, охорону здоров'я, догляд за дітьми та допомогу по безробіттю забезпечують

громадянам доступ до основних послуг та можливостей для розвитку навичок. Ці програми соціального захисту допомагають зменшити нерівність у доходах, сприяють соціальній мобільності та підвищують економічну безпеку, забезпечуючи захист людей у періоди безробіття або економічного спаду [17, с.621].

Південна Корея зробила значні інвестиції в освіту та розвиток навичок для підготовки висококваліфікованої робочої сили. Акцент на освіті, особливо в галузі науки, технологій, інженерії та математики (STEM), сприяв економічній трансформації країни та її глобальній конкурентоспроможності. Інвестуючи в людський капітал, Південна Корея змогла адаптуватися до технологічного прогресу та зберегти економічну стійкість в умовах глобальної конкуренції.

У 2021 р. інвестиції Кореї в дослідження та розробки вперше перевищили 100 трильйонів корейських вон, а співвідношення інвестицій у дослідження та розробки до ВВП склало 4,96%, що дозволило Кореї зберегти друге місце у світі після Ізраїлю. З показниками 16,7 дослідників на 1000 економічно активних осіб та 9,1 дослідників на 1000 осіб Корея очолила світ у цих двох категоріях. Швидкому економічному зростанню Кореї за останні півстоліття сприяли такі характерні риси корейців, як сумлінність, відповідальність і гнучкість. У 2021 р. рівень завершення вищої освіти серед корейської молоді був найвищим серед країн-членів ОЕСР і становив 69%. Люди є найважливішим ресурсом Кореї, і саме вони підтримують інновації в країні [29].

Німецька система дуальної професійної освіти поєднує навчання в класі з навчанням на робочому місці, надаючи молодим людям практичні навички та досвід роботи. Ця система забезпечує стабільне постачання кваліфікованих працівників для промислових секторів Німеччини, сприяючи її економічній могутності та конкурентоспроможності. Інвестуючи в професійну освіту і навчання, Німеччина змогла вирішити проблему дефіциту кваліфікованих

кадрів, знизити рівень безробіття і підтримувати стабільний ринок праці, зміцнюючи економічну безпеку [49].

Універсальна система охорони здоров'я Канади забезпечує всім громадянам доступ до основних медичних послуг незалежно від їхньої платоспроможності. Ця програма соціального захисту допомагає запобігти фінансовим труднощам, пов'язаним з охороною здоров'я, і гарантує, що люди можуть підтримувати своє здоров'я та продуктивність. Інвестуючи в охорону здоров'я, Канада покращує загальний добробут свого населення, зменшує кількість невиходів на роботу через хворобу та підвищує продуктивність праці, що в кінцевому підсумку сприяє економічній безпеці [20].

Враховуючи транснаціональний характер багатьох економічних загроз, міжнародне співробітництво та координація є важливими для захисту економічної безпеки в глобалізованому світі. Співпраця між країнами, міжнародними організаціями та регіональними блоками може сприяти обміну інформацією, координації політики та колективним діям для вирішення спільних проблем, таких як фінансова нестабільність, кіберзагрози та зміна клімату.

Наприклад, зміна клімату створює значні економічні ризики та виклики, які вимагають колективних дій на міжнародному рівні. Такі ініціативи, як Паризька угода, прийнята у 2015 р. в рамках Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, спрямовані на обмеження зростання глобальної температури та пом'якшення наслідків, пов'язаних зі зміною клімату. Взнявши на себе зобов'язання щодо скорочення викидів парникових газів та заходів з адаптації до зміни клімату, країни співпрацюють для подолання економічних наслідків зміни клімату, таких як екстремальні погодні явища, втрата біорізноманіття, перебої в сільському господарстві та ланцюгах поставок. Ця міжнародна співпраця допомагає захистити економічну безпеку, зменшуючи ризики, пов'язані зі зміною клімату, сприяючи сталому розвитку та підвищуючи стійкість до екологічних потрясінь.

Внаслідок пандемії COVID-19 G20 реалізувала ініціативи з полегшення боргового тягаря, щоб підтримати країни з низьким рівнем доходу, які намагаються обслуговувати свої борги під час пандемії. В рамках Ініціативи з призупинення обслуговування боргу та Спільного механізму врегулювання боргових зобов'язань кредитори надали тимчасове полегшення боргового тягаря відповідним країнам, що дозволило їм переспрямувати ресурси на заходи з реагування на пандемію та відновлення. Заходи з полегшення боргового тягаря допомогли зменшити фіскальний тиск, стабілізувати економіку та захистити економічну безпеку вразливих країн, які зіткнулися з борговою кризою [43].

Міжнародне співробітництво мало важливе значення для підтримки відкритих і стійких ланцюгів постачання, щоб забезпечити потік основних товарів і послуг під час пандемії. Країни спільно працювали над усуненням перебоїв у торгівлі, спрощенням митних процедур та полегшенням переміщення через кордони товарів медичного призначення, засобів індивідуального захисту та вакцин. Сприяючи спрощенню торгівлі та підвищенню стійкості ланцюгів постачання, міжнародне співробітництво підтримало економічне відновлення, запобігло дефіциту поставок та зміцнило економічну безпеку, забезпечивши доступ до критично важливих товарів та послуг.

Повномасштабна війна між РФ та Україною з 2022 р., суттєво вплинула на відносини між Україною та Європейським Союзом (ЄС). У відповідь на дії РФ ЄС запровадив проти неї санкції, включаючи цільові економічні санкції, заборони на в'їзд та заморожування активів, а також надав економічну підтримку Україні, щоб допомогти вирішити економічні проблеми, спричинені війною (рис. 2.2). Фінансова допомога ЄС, включаючи кредити, гранти та макрофінансову допомогу, допомогла стабілізувати економіку України, підтримати реформи та пом'якшити вплив війни на економічну безпеку.

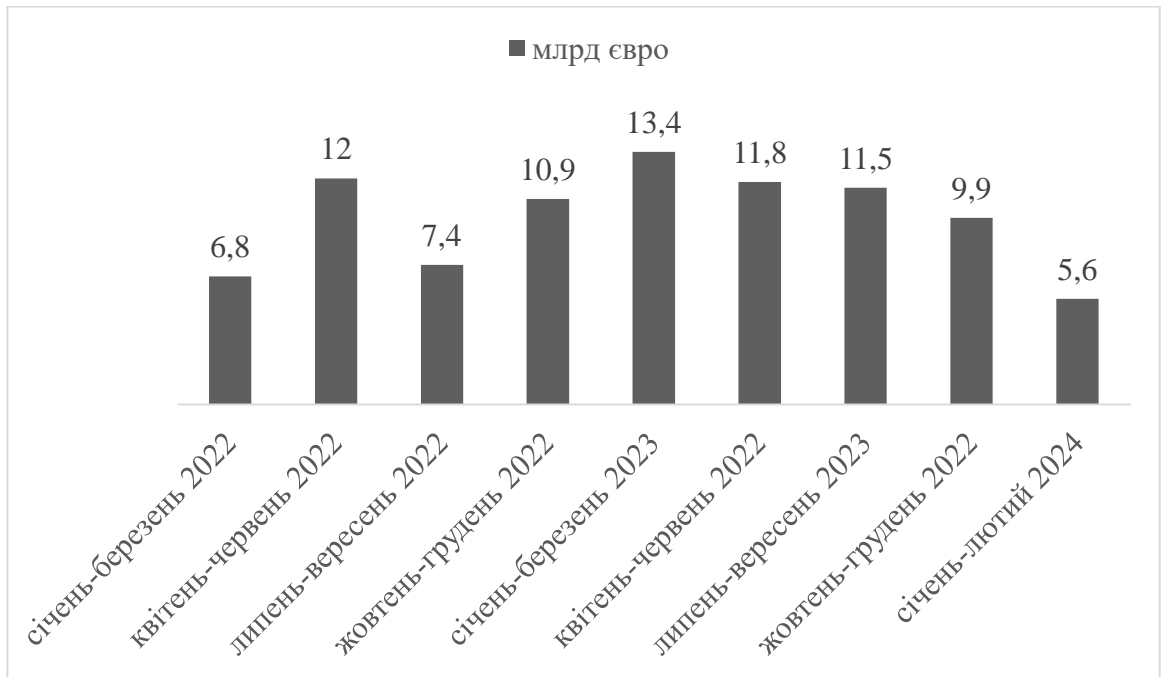

Рис. 2.2. Державна підтримка ЄС України: січень 2022- лютий 2024 рр., млрд євро [13]

Незважаючи на війну, ЄС продовжує поглиблювати економічну інтеграцію з Україною через імплементацію Угоди про асоціацію та поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) [24]. ПВЗВТ сприяла лібералізації торгівлі, регуляторному узгодженню та економічному співробітництву між Україною та ЄС. Збільшення експорту на ринок ЄС надало Україні економічні можливості та допомогло диверсифікувати її експортні ринки, зменшити залежність від РФ та посилити економічну безпеку.

Енергетична безпека була одним з ключових напрямків співпраці між ЄС та Україною у відповідь на конфлікт. ЄС підтримав зусилля України з реформування енергетичного сектору, підвищення енергоефективності та диверсифікації джерел енергії, щоб зменшити залежність від російського газу [35, с.58]. Такі проекти, як модернізація української газотранспортної інфраструктури та розвиток альтернативних джерел енергії, посилити енергетичну безпеку України та її стійкість до зовнішнього тиску, сприяючи її економічній безпеці.

Таким чином, вивчення механізмів захисту економічної безпеки в умовах глобалізації розкриває багатогранний підхід, необхідний для пом'якшення притаманних їй ризиків і максимізації переваг взаємопов'язаного світу. Ці механізми в сукупності сприяють стійкості до глобальних економічних потрясінь, сприяють сталому розвитку та забезпечують інклюзивне зростання, тим самим зміцнюючи економічну безпеку держав в умовах складнощів глобалізації.

2.3. Аналіз впливу глобалізації на економічну безпеку країн

Глобалізація стала визначальною силою, що формує сучасний світ, глибоко впливаючи на економічне середовище країн по всьому світу. Оскільки країни стають все більш взаємопов'язаними через торгівлю, інвестиції та технологічний обмін, вплив глобалізації на економічну безпеку держав набуває все більшого значення (рис. 2.3).

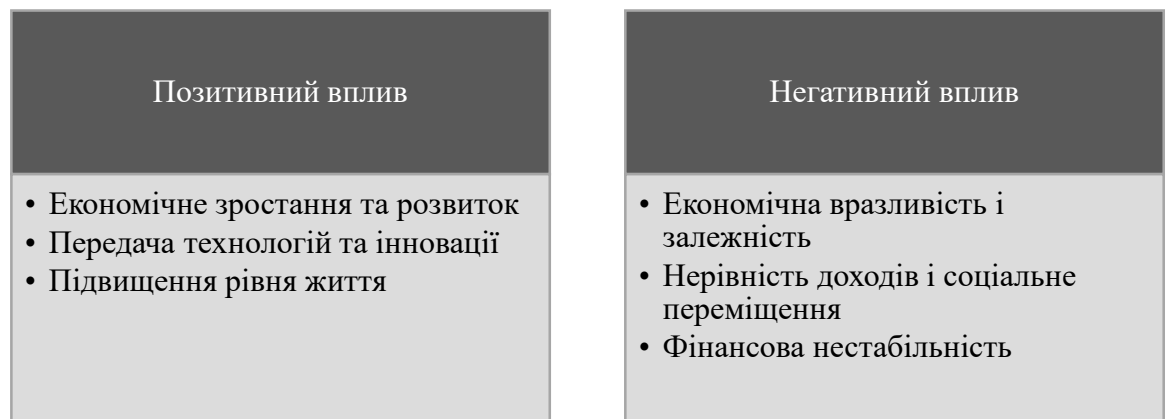

Рис. 2.3. Вплив глобалізації на економічну безпеку країн [2, с.176]

Глобалізація значно розширює ринкові можливості країн, дозволяючи їм експортувати товари та послуги на світові ринки, сприяючи таким чином економічному зростанню за допомогою кількох ключових механізмів. Інтеграція Китаю у світову економіку є яскравим прикладом переваг доступу до великих ринків. З моменту відкриття своєї економіки наприкінці 1970-х рр. Китай скористався перевагами глобалізації, щоб стати «світовою фабрикою».

Виробляючи товари для міжнародних ринків, китайські виробники досягли ефекту масштабу, що знижує середню вартість виробництва і підвищує прибутковість. Ця масштабна виробнича спроможність значно прискорила зростання ВВП Китаю. Завдяки експортно-орієнтованій стратегії зростання ВВП Китаю зріс з 305 мільярдів доларів у 1980 р. до понад 14 трильйонів доларів у 2021 р. [21]. Такому значному економічному зростанню сприяв доступ до міжнародних ринків, що дозволило Китаю експортувати широкий спектр товарів – від електроніки до текстилю.

Доступ до глобальних ринків дозволяє країнам диверсифікувати свої експортні портфелі, зменшуючи залежність від одного ринку чи товару. Така диверсифікація може стабілізувати економіку, розподіляючи ризики між різними ринками та галузями. Наприклад, експорт Південної Кореї варіюється від автомобілів і суден до електроніки та нафтохімії, що робить її економіку менш вразливою до спадів у конкретних галузях [19].

Глобалізація сприяє притоку прямих іноземних інвестицій (ПІІ), які приносять значні вигоди приймаючим країнам у вигляді капіталу, технологій та управлінського досвіду. Наприклад, В'єтнам був основним бенефіціаром ПІІ, особливо у виробничому секторі. Світові компанії, яких приваблює відносно низька вартість робочої сили у В'єтнамі та покращення інфраструктури, створили заводи з виробництва електроніки, текстилю та взуття. Наприклад, такі компанії, як Samsung та Intel, інвестували значні кошти у В'єтнам, створивши тисячі робочих місць і сприяючи економічному розвитку. Як результат, ВВП В'єтнаму значно зріс, збільшившись з 31 мільярда доларів у 2000 р. до понад 262 мільярдів доларів у 2020 р. [47].

Прихід іноземних фірм часто потребує кваліфікованої робочої сили, що спонукає приймаючі країни інвестувати в освіту та професійну підготовку. Це стало очевидним у В'єтнамі, де попит на кваліфікованих працівників в електронному секторі призвів до покращення професійно-технічної та вищої освіти, що підвищило загальний рівень кваліфікації робочої сили.

Малайзія успішно залучає ПІІ як у виробництво, так і в сферу послуг, зокрема в електроніку, нафтохімію та фінансові послуги. Створення багатонаціональних корпорацій у Малайзії призвело до створення нових робочих місць, передачі технологій та розвитку місцевої промисловості. Наприклад, регіон Пенанг став світовим центром виробництва електроніки, де розташовані такі компанії, як Intel та AMD [32]. ПІІ приносять у приймаючі країни передові технології та управлінські практики, підвищуючи продуктивність та стимулюючи інновації. У Малайзії присутність іноземних фірм не лише стимулювала розвиток виробничого сектору, але й призвела до зростання допоміжних галузей та послуг, створивши більш динамічну та диверсифіковану економіку.

Доступ до більших ринків і приплив ПІІ мають великі наслідки для економічної безпеки країн. Диверсифікуючи свою економічну діяльність та експортні ринки, країни зменшують свою вразливість до зовнішніх шоків. Наприклад, розгалужена експортна мережа Китаю дозволяє йому пом'якшувати вплив торговельної напруженості з будь-якою окремою країною, переорієнтовуючись на інші ринки.

Капітал та досвід, принесені ПІІ, сприяють розвитку сучасних галузей промисловості, інфраструктури та кваліфікованої робочої сили, закладаючи основу для сталого економічного зростання. Країни Південно-Східної Азії є прикладом того, як стратегічне використання ПІІ може трансформувати економіку та підвищити рівень життя. Таким чином, участь у глобальних ланцюгах доданої вартості через експорт та прямі іноземні інвестиції зробила такі країни, як Китай, В'єтнам та Малайзія, невід'ємною частиною світової економіки, зміцнивши їхню економічну безпеку шляхом інтеграції в міжнародні торговельні мережі.

Глобалізація відіграє важливу роль у поширенні технологій та інновацій через кордони, що призводить до значного підвищення продуктивності, ефективності та економічного зростання. Механізми, за допомогою яких глобалізація сприяє передачі технологій та стимулює інновації, включають

поширення технологій та збільшення інвестицій у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР). Конкретні приклади таких країн, як Південна Корея, та глобальна відповідь на пандемію COVID-19 ілюструють ці процеси в дії.

Стрімке сходження Південної Кореї як світового лідера в галузі електроніки є яскравим прикладом переваг трансферу технологій, якому сприяє глобалізація. Такі компанії, як Samsung і LG, перейняли і вдосконалили технології, розроблені в інших країнах, отримуючи вигоду від партнерства і конкуренції з міжнародними компаніями. Наприклад, Samsung стала світовим лідером у виробництві напівпровідників і смартфонів, що значно зміцнило економічні позиції Південної Кореї. У 2022 р. дохід дочірніх компаній Samsung Group становив близько 22,4 % валового внутрішнього продукту (ВВП) Південної Кореї. Того року ці афілійовані компанії згенерували загальний дохід близько 486,4 трильйона південнокорейських вон, вперше перевищивши позначку в 400 трильйонів у попередньому році. Частка доходу Samsung у ВВП протягом досліджуваного періоду залишалася незмінною і становила близько 20% [36].

Впровадження та вдосконалення іноземних технологій значно підвищило продуктивність та ефективність виробництва в Південній Кореї, особливо у високотехнологічних галузях. Це зміцнило економічну безпеку країни, забезпечивши стабільний потік високоякісного експорту та створивши стійку промислову базу.

Швидка розробка вакцин проти COVID-19 є прикладом того, як глобалізація може стимулювати інновації завдяки міжнародній співпраці. Фармацевтичні компанії з усього світу, зокрема Pfizer (США), BioNTech (Німеччина), AstraZeneca (Великобританія-Швеція) та Moderna (США), активно співпрацювали, обмінюючись результатами досліджень, даними клінічних випробувань та виробничими процесами. Цей безпрецедентний рівень співпраці уможливив розробку та розповсюдження вакцин у рекордно короткі терміни. Швидка розробка і впровадження вакцин проти COVID-19

мала великі наслідки для глобальної безпеки у сфері охорони здоров'я, дозволивши країнам контролювати поширення вірусу і почати економічне відновлення. Здатність швидко реагувати на глобальну кризу в галузі охорони здоров'я підкреслює важливість міжнародного співробітництва та інновацій. Доступність вакцин відіграла важливу роль у відновленні економіки, відновленні довіри споживачів та зменшенні економічних потрясінь, спричинених пандемією. Це допомогло стабілізувати світові ринки та зміцнити економічну стійкість [25].

Глобалізація значно покращила рівень життя в усьому світі, надаючи споживачам доступ до різноманітних товарів і послуг та створюючи нові економічні можливості, які виводять людей з бідності. Зростання ІТ-сектору та сфери послуг в Індії є переконливим прикладом того, як глобалізація створює економічні можливості та підвищує рівень життя. Глобальні компанії, такі як Infosys, Tata Consultancy Services (TCS) та Wipro, процвітають, надаючи ІТ-послуги клієнтам по всьому світу. Ці компанії створили мільйони висококваліфікованих робочих місць у таких містах, як Бангалор, Хайдарабад і Пуна, сприяючи значному економічному зростанню та підвищенню якості життя своїх працівників і громад. За оцінками, лише в ІТ-секторі в Індії працює понад 4 мільйони людей [14].

Створення нових робочих місць у галузях, що розвиваються, призвело до зростання доходів і зниження рівня бідності. Наприклад, ІТ-сектор в Індії не лише забезпечив зайнятість, але й сприяв розвитку допоміжних галузей, таких як нерухомість, транспорт і готельний бізнес, що ще більше прискорило економічне зростання.

Хоча глобалізація пропонує багато переваг, вона також створює значні ризики, особливо через економічну вразливість і залежність. Прикладом таких ризиків є торговельна залежність та волатильність цін на сировинні товари, що може призвести до економічної нестабільності та криз.

Наприклад, економіка Венесуели сильно залежить від експорту нафти, який становить більшу частину її доходів. Країна пережила важку економічну

кризу після різкого падіння цін на нафту в 2014 р. Ціни на нафту впали з понад 100 доларів за барель у 2014 р. до близько 30 доларів за барель у 2016 р. Цей ціновий обвал призвів до різкого скорочення державних доходів, гіперінфляції та гуманітарної кризи. Економіка Венесуели скоротилася майже на 30% з 2014-2017 рр., що ілюструє серйозний вплив волатильності цін на сировинні товари [33, с.130].

Аналогічно, Нігерія, ще одна країна з нафтозалежною економікою, зіткнулася з економічними проблемами через коливання цін на нафту. Падіння цін на нафту у 2014-2016 рр. спричинило рецесію в Нігерії, оскільки експорт нафти становить значну частину її ВВП і державних доходів. Уряд Нігерії був змушений запровадити заходи жорсткої економії та звернутися за міжнародною фінансовою допомогою для стабілізації економіки [39].

Пандемія COVID-19 ще більше викрила крихкість глобальних ланцюгів постачання. Локдауни та обмеження порушили роботу виробничих та дистриб'юторських мереж, що призвело до дефіциту основних товарів та компонентів. Наприклад, автомобільна промисловість зіткнулася зі значними перебоями через дефіцит напівпровідників, які є критично важливими компонентами, що надходять від обмеженої кількості світових постачальників. Така залежність від глобальних ланцюгів постачання призвела до зупинки виробництва та економічного спаду. США, залежні від міжнародних ланцюгів постачання медичних товарів і фармацевтичних препаратів, зіткнулися з критичним дефіцитом на початкових етапах пандемії [30].

Глобалізація, сприяючи економічному зростанню та інтеграції, може також призвести до значних негативних наслідків, зокрема, до нерівності в доходах та соціальних переміщень. Ці негативні наслідки проявляються у зростанні нерівності та втраті робочих місць, що часто зачіпає найбільш вразливі верстви населення як всередині країн, так і між ними.

З 1980-х рр. розрив у заробітній платі між висококваліфікованими та низькокваліфікованими працівниками у США значно збільшився.

Глобалізація і технологічний прогрес збільшили попит на висококваліфіковану робочу силу, що призвело до зростання заробітної плати для людей з вищою освітою і спеціалізованими навичками. Тим часом низькокваліфіковані працівники, особливо у виробничих секторах, зіткнулися зі стагнацією заробітної плати та втратою робочих місць. Дослідження таких економістів, як Д Автор, показали, що імпортна конкуренція з боку Китаю сприяла скороченню робочих місць і заробітних плат у виробничій сфері в США, поглиблюючи нерівність у доходах [16].

Аналогічно, країни Західної Європи зазнали зростання нерівності в доходах, частково через глобалізацію. Наприклад, у Німеччині, відомій своїм потужним виробничим сектором, спостерігається зростання розриву в оплаті праці між працівниками високотехнологічних галузей і тими, хто виконує традиційні виробничі функції. Глобалізація створила більше високооплачуваних робочих місць у таких галузях, як інженерія та фінанси, водночас зменшивши можливості для низькокваліфікованої та низькооплачуваної праці [42].

Хоча глобалізація значно вивела мільйони людей з бідності в Китаї, вона також призвела до зростання нерівності в доходах. Прибережні регіони, які є більш інтегрованими у світову економіку, отримали значну вигоду від іноземних інвестицій та зростання за рахунок експорту. На противагу цьому, внутрішні та сільські райони відстали, що призвело до значного розриву в доходах між містом і селом. Згідно з даними Світового банку, коефіцієнт Джині, який є мірою нерівності доходів, зріс у Китаї з 0,3 у 1980-х рр. до приблизно 0,47 в останні роки, що свідчить про зростаючу нерівність [40].

Хоча глобалізація принесла економічне зростання таким країнам, як Бангладеш, завдяки розширенню текстильної та швейної промисловості, вона також створила вразливі місця. Орієнтація на виробництво дешевої продукції призвела до поганих умов праці та низької заробітної плати працівників. Крім того, будь-які зрушення у світовому попиті або зміни в торговельній політиці можуть мати негайний і серйозний вплив на зайнятість і стабільність доходів

у цих регіонах. Наприклад, пандемія COVID-19 призвела до різкого падіння світового попиту на одяг, що спричинило масове закриття фабрик і звільнення працівників у Бангладеш, економічна стабільність якого значною мірою залежить від експорту текстилю.

Вплив глобалізації на фінансові ринки як сприяв зростанню, так і наражав економіки на значні ризики. Дві основні проблеми – це волатильність потоків капіталу та системні ризики, які можуть дестабілізувати економіку та поширювати фінансові кризи на глобальному рівні.

Азійська фінансова криза є яскравим прикладом того, як нестабільні потоки капіталу можуть дестабілізувати економіку. На початку 1990-х рр. кілька країн Південно-Східної Азії, включаючи Таїланд, Індонезію та Південну Корею, переживали стрімке економічне зростання, яке підживлювалося значним припливом іноземного капіталу. Інвесторів приваблювали високі відсоткові ставки та високі економічні показники. Однак ці інвестиції часто були короткостроковими та спекулятивними. У 1997 р. довіра інвесторів зменшилася, що призвело до раптового розвороту потоків капіталу. Ця «раптова зупинка» спричинила девальвацію валют, падіння фондових ринків і крах банківського сектору в усьому регіоні [31, с.48].

Останнім часом ринки, що розвиваються, такі як Бразилія та Туреччина, зазнали значної економічної нестабільності через волатильність потоків капіталу. Обидві країни зіткнулися з епізодами, коли стрімкий приплив іноземних інвестицій змінювався різким відтоком, що призводило до девальвації валюти, інфляції та фінансових потрясінь. У 2018 р. турецька ліра втратила майже 30% своєї вартості по відношенню до долара на тлі занепокоєння політичною нестабільністю та високим зовнішнім боргом, що загострило економічні виклики.

Рішення Великобританії про вихід з Європейського Союзу (Brexit) у 2016 р. спричинило значну фінансову невизначеність та волатильність на світових ринках. Початкове оголошення призвело до різкої девальвації британського фунта стерлінгів та збільшення волатильності на європейських

фондових ринках. Довгострокові економічні наслідки Brexit продовжують створювати системні ризики як для Великої Британії, так і для ЄС, впливаючи на торгівлю, інвестиції та фінансову стабільність.

Аналіз впливу глобалізації на економічну безпеку країн свідчить про складний взаємозв'язок переваг і викликів. Хоча глобалізація полегшила доступ до більших ринків, заохотила прямі іноземні інвестиції, стимулювала передачу технологій та інновації, вона також поглибила нерівність у доходах, призвела до втрати робочих місць і посилила фінансову нестабільність. Таким чином, хоча глобалізація може сприяти економічному зростанню та розвитку, вона також потребує надійної нормативно-правової бази, стратегій диверсифікації та міжнародного співробітництва для захисту економічної безпеки та пом'якшення пов'язаних з нею ризиків.

Отже, аналіз економічної безпеки в контексті глобалізації підкреслює подвійну реальність значних можливостей і значних ризиків. Глобалізація стала каталізатором економічного зростання, дозволивши країнам отримати доступ до більших ринків, залучити прямі іноземні інвестиції та скористатися перевагами трансферу технологій та інновацій. Однак ці переваги розподіляються нерівномірно і часто супроводжуються суттєвими викликами, включаючи нерівність у доходах, втрату робочих місць і фінансову нестабільність. Щоб захистити економічну безпеку в умовах глобалізації, країни повинні прийняти багатогранні стратегії.

Отже, вплив глобалізації на економічну безпеку країн є багатогранним. Хоча вона відкриває значні можливості для зростання, вона також створює виклики, які можуть підірвати стабільність, якщо ними не управляти належним чином. Впроваджуючи комплексні механізми захисту та сприяючи міжнародному співробітництву, країни можуть краще орієнтуватися в складнощах глобалізації.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ ВЕКТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ КРАЇН У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

3.1. Вплив глобальних фінансових криз на економічну стійкість України

Вплив світової фінансової кризи на економічну стабільність України був значним, що відображає її інтегрованість у світову фінансову систему та вразливість до зовнішніх шоків.

Світова фінансова криза 2008 р. мала значний вплив на економічну стабільність України, насамперед через її значну залежність від експорту сировинних товарів та інтеграцію у світову фінансову систему. Україна, як великий експортер таких товарів, як сталь та зерно, суттєво постраждала від різкого падіння світового попиту, спричиненого кризою. Економіка країни, і без того вразлива через структурну слабкість та зовнішні дисбаланси, різко скоротилася, оскільки попит на її ключові експортні товари різко впав. Різке падіння ВВП на 14,8% у 2009 р. підкреслило серйозність економічного спаду, ознаменувавши одну з найглибших рецесій в історії України. Зниження економічної активності призвело до втрати робочих місць, скорочення споживчих витрат та посилення фінансового стресу для підприємств і домогосподарств, що посилило економічні труднощі по всій країні [1].

Крім того, фінансова криза 2008 р. виявила вразливі місця в банківському секторі України, що ще більше посилило економічну нестабільність. Українські банки зіткнулися з проблемами ліквідності та платоспроможності, оскільки глобальна фінансова криза порушила міжнародні потоки капіталу, що ускладнило доступ до фінансування. Труднощі банківського сектору посилили економічний спад, оскільки підприємствам було важко отримати кредити на інвестиції та поповнення оборотного капіталу. Щоб стабілізувати банківський сектор і запобігти системним ризикам, Національний банк України (НБУ) був змушений

втрутитися через вливання ліквідності та регуляторні заходи. Однак тривалі наслідки фінансової кризи підкреслили необхідність проведення структурних реформ та покращення регуляторного нагляду для підвищення стійкості фінансової системи України та забезпечення економічної стабільності перед обличчям майбутніх глобальних фінансових потрясінь.

Криза спричинила різке знецінення української гривні по відношенню до основних валют, що посилювало інфляційний тиск. Знецінення гривні призвело до збільшення вартості імпорту та зростання інфляції, пік якої припав на 2008-2009 рр., коли вона сягнула понад 25%. Це знизило купівельну спроможність та зменшило довіру споживачів, що ще більше послабило економічну активність [5, с.9].

Європейська боргова криза (2010-2012 рр.) також вплинула на економіку України, зважаючи на її тісні економічні зв'язки з Європою. Оскільки європейські економіки, особливо в єврозоні, зіткнулися з фіскальними проблемами, торговельні та інвестиційні потоки між Україною та ЄС скоротилися. Зниження попиту на український експорт, зокрема на сталь та сільськогосподарську продукцію, сприяло уповільненню економічного зростання та зовнішнім дисбалансам.

Боргова криза чинила тиск на українську гривню, що спонукало НБУ до інтервенцій на валютних ринках для підтримки стабільності. Вразливість України до зовнішніх шоків та потреба у фінансуванні призвели до переговорів з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема з Міжнародним валютним фондом (МВФ). У 2010 р. Україна уклала з МВФ угоду «стенд-бай» на суму 15,1 мільярда доларів США для підтримки економічних реформ та стабілізації фінансової системи [11].

Пандемія COVID-19 мала значний вплив на економіку України, загостривши існуючі проблеми та призвівши до широкомасштабних економічних порушень. Запровадження карантинних заходів та обмежень на пересування з метою стримування поширення вірусу серйозно вплинуло на різні сектори економіки. Наприклад, виробничий сектор зіткнувся з перебоями

у виробництві через порушення ланцюгів постачання та зниження попиту як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Оскільки багато підприємств були змушені тимчасово закритись або працювати з обмеженою потужністю, промислове виробництво скоротилось, що сприяло загальному економічному уповільненню (рис. 3.1).

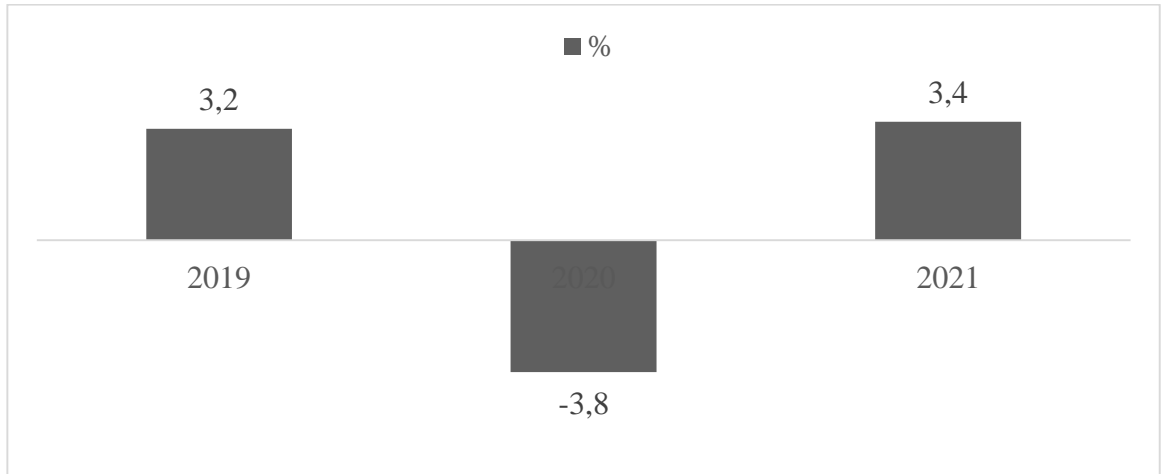

Рис. 3.1. ВВП України 2019-2021 рр. [28]

Крім того, сектор послуг, який робить значний внесок в економіку України, зазнав значного впливу пандемії. Такі галузі, як готельно-ресторанний бізнес, транспорт і роздрібна торгівля, зазнали різкого падіння попиту через різке скорочення споживчих витрат і запровадження обмежень на подорожі. Закриття підприємств та обмеження на проведення масових заходів ще більше ускладнили проблеми, з якими зіткнувся бізнес, орієнтований на надання послуг, що призвело до скорочення робочих місць та зменшення доходів (рис. 3.2).

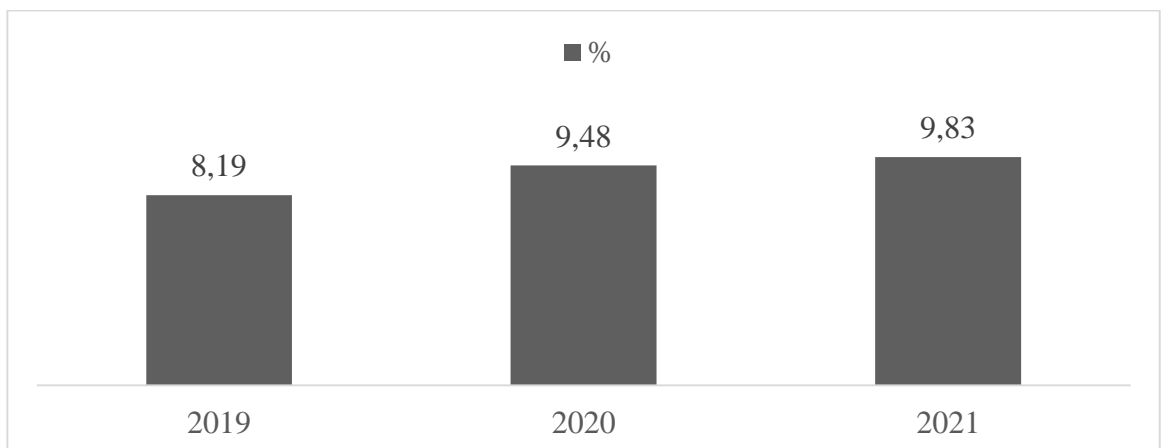

Рис. 3.2. Рівень безробіття в Україні 2019-2021 рр. [46]

До того ж, сільськогосподарський сектор, ще одна ключова опора української економіки, зіткнувся з перебоями у забезпеченні робочою силою та логістичними проблемами, особливо під час посівної та збору врожаю. Ці перебої в ключових секторах економіки сприяли загальному скороченню економічної активності та підвищенню економічної невизначеності, що підкреслило вразливість економіки України до зовнішніх шоків, таких як пандемія COVID-19.

Пандемія COVID-19 спричинила значний фіскальний тиск на уряд України, який намагався вжити заходів для пом'якшення соціально-економічних наслідків кризи. Запровадження карантинних заходів та обмежень на економічну діяльність призвело до скорочення державних доходів, зокрема від податків і зборів. Водночас зростали видатки на зміцнення системи охорони здоров'я, надання соціальної допомоги вразливим верствам населення та підтримку бізнесу, який постраждав від економічного спаду, спричиненого пандемією. Така динаміка призвела до зростання бюджетного дефіциту та викликала занепокоєння щодо стійкості державного боргу України, що зумовило необхідність зовнішньої підтримки для стабілізації економіки.

У відповідь на фіскальні виклики, спричинені пандемією, Україна звернулася по допомогу до Міжнародного валютного фонду (МВФ) для задоволення нагальних потреб у фінансуванні та просування структурних реформ, спрямованих на посилення стійкості економіки. У червні 2020 р. Україна уклала нову угоду з МВФ у рамках програми «Стенд-бай» на суму 5 мільярдів доларів США, що забезпечило критично важливу фінансову підтримку для подолання економічних наслідків пандемії [9]. Програма МВФ спрямована на підтримку макроекономічної стабільності, фіскальної стійкості та структурних реформ для сприяння сталому та інклюзивному зростанню. Ця допомога дозволила Україні зміцнити свої валютні резерви, стабілізувати валюту та вжити заходів для пом'якшення соціально-економічного впливу

кризи на вразливі верстви населення. Крім того, програма МВФ забезпечила основу для координації політики та реформ, спрямованих на подолання структурної вразливості та покращення довгострокових перспектив економіки, тим самим підтримавши зусилля України, спрямовані на подолання викликів, спричинених пандемією COVID-19, та сприяння економічній стабільності.

Отже, глобальні фінансові кризи мали значні наслідки для економічної стабільності України, відображаючи її інтеграцію у світову економіку та залежність від зовнішньої торгівлі та інвестицій. Подолання цих вразливостей вимагає проактивних заходів для диверсифікації економіки, підвищення її стійкості та поглиблення структурних реформ задля сприяння сталому зростанню та стабільності. Крім того, продовження співпраці з міжнародними фінансовими установами, такими як МВФ, залишається критично важливим для подолання викликів, спричинених глобальною фінансовою турбулентністю.

ВИСНОВКИ

У висновках узагальнені результати дослідження, які можна звести до таких позицій:

1. Вивчення впливу глобалізації на економічну безпеку та стабільність країн ґрунтується на різноманітних теоретичних засадах та концептуальних моделях. Класична та неокласична економіка наголошує на перевагах вільної торгівлі та ринкової ефективності, припускаючи, що країни можуть посилити свою економічну безпеку через участь у глобальних ринках. Теорія залежності підкреслює нерівномірність розподілу сил і структурну нерівність, притаманну глобальній економічній системі, наголошуючи на важливості захисту вітчизняної промисловості та зменшення залежності від зовнішніх гравців. Структуралізм підкреслює роль економічної структури та інституційних рамок у формуванні впливу глобалізації, виступаючи за політику, що сприяє диверсифікації та стійкості. Нова інституційна економіка пропонує розуміння ролі інституцій та механізмів управління у зменшенні ризиків та забезпеченні економічної стабільності в умовах глобалізації.

2. В умовах глобалізації впровадження ефективних механізмів захисту економічної безпеки має важливе значення. Диверсифікація економічної діяльності допомагає пом'якшити ризики, зменшуючи залежність від окремих секторів чи ринків, підвищуючи стійкість у часи економічної турбулентності. Зміцнення вітчизняної промисловості через інвестиції в інфраструктуру, технології та людський капітал підвищує здатність країни протистояти зовнішнім потрясінням і підтримувати економічну стабільність. Посилення торговельної та інвестиційної політики в поєднанні з надійним фінансовим регулюванням сприяє чесній конкуренції та захищає від ринкових викривлень і фінансової нестабільності. Крім того, інвестиції в людський капітал і програми соціального захисту забезпечують стійкість, пом'якшуючи негативні наслідки глобалізації для вразливих верств населення і сприяючи сталому економічному розвитку. Застосовуючи ці багатогранні стратегії, країни

можуть долати виклики глобалізації, захищаючи при цьому свою економічну безпеку та стабільність у взаємопов'язаному світі.

3. Глобалізація дуже впливає на економічну безпеку країн, створивши як можливості, так і виклики. Хоча вона полегшила доступ до більших ринків, іноземних інвестицій і технологічного прогресу, вона також зробила країни більш вразливими до економічних потрясінь. Взаємопов'язаний характер глобальної економіки означає, що потрясіння в одному регіоні можуть швидко поширитися на інші, що підкреслює важливість надійних стратегій управління ризиками та міжнародного співробітництва.

4. Глобальні фінансові кризи мали глибокий і тривалий вплив на економічну стабільність України. Такі події, як світова фінансова криза 2008 р. та європейська боргова криза, суттєво підірвали економіку України, що призвело до значного економічного спаду, девальвації національної валюти та вразливості банківського сектору. Пандемія COVID-19 ще більше загострила економічні проблеми України, спричинивши перебої у світовій торгівлі, ланцюгах постачання та грошових переказах. Ці кризи підкреслюють важливість впровадження ефективної економічної політики, диверсифікації економіки та підвищення стійкості до зовнішніх шоків для забезпечення довгострокової стабільності України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бураковський І., Бетлій О. Вплив світової економічної кризи на українську економіку: регіональний аспект. *Інститут економічних досліджень та політичних консультацій*. 2019. URL: <https://salo.li/c2cA1e8> (дата звернення: 25.05.2024).
2. Вишнівецький М. Економічна безпека держави в умовах глобалізації. *Економічна та соціальна географія*. 2018. Вип. 55. С. 174–182.
3. Голіков І. В. Сутність та еволюція поняття економічна безпека. *Проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 309–314.
4. Єдинак В. Ю. Забезпечення економічної безпеки країни в умовах глобалізації: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.03. Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2020. 24 с.
5. Кісельов Є.О. Світова економічна криза 2008 р. в історії України. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2024. Том 1. № 16. С.8–11.
6. Корнієнко Т. О. Сутність та еволюція поняття «економічна безпека». *Економічні горизонти*. 2020. № 1. С. 113–118.
7. Костакова Л. Д. Структуризація концепцій управління витратами. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 1. С. 12–15.
8. Кулішов В. В. Особливості світової глобалізації в сучасних умовах. *Держава та регіони. Економіка та підприємництво*. 2019. № 2 (72). С. 21–24.
9. МВФ оприлюднив меморандум з Україною за новою програмою. *Економічна правда*. 2020. URL: <https://salo.li/BAa6BAC> (дата звернення: 25.05.2024).
10. Родіонова Л. Інституціональна економічна теорія: базові концепції та сучасний стан інституціонального знання. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 3. С. 161–176.

11. Рожко О. Д. Боргова безпека України в контексті світової фінансової кризи. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_3_49 (дата звернення: 25.05.2024).
12. Чубко Т. П. Глобалізація: поняття, вплив на сучасні державу і право. *Форум права*. 2020. № 1. С. 396–405.
13. A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. *Kiel Institute*. URL: <https://salol.i/A044100> (date of access: 19.05.2024).
14. Aiyar S. Globalization Has Propelled India to Prosperity. *Cato Journal*. 2023. URL: <https://salol.i/87DD1A9> (date of access: 19.05.2024).
15. An Overview of Singapore's Free Trade Agreements. *ASEAN Business News*. 2023. URL: <https://salol.i/5014731> (date of access: 19.05.2024).
16. Autor D. H., Dorn D., Hanson G. H. The China Syndrome: Local Labor Market Effects of Import Competition in the United States. *SSRN Electronic Journal*. 2019. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2207291> (date of access: 19.05.2024).
17. Beach D. Whose justice is this! Capitalism, class and education justice and inclusion in the Nordic countries: race, space and class history. *Educational Review*. 2021. Vol. 69. № 5. P. 620–637. URL: <https://doi.org/10.1080/00131911.2017.1288609> (date of access: 19.05.2024).
18. Bielschowsky R. Celso Furtado's contributions to structuralism and their relevance today. *CEPAL Review*. 2016. Vol. 2006. № 88. P. 7–14. URL: <https://doi.org/10.18356/4267836e-en> (date of access: 19.05.2024).
19. Biswas R. South Korea continues to face headwinds from weak exports. *S&P Global*. 2023. URL: <https://salol.i/91d43D5> (date of access: 19.05.2024).
20. Canada's Health Care System. *Canada.ca*. URL: <https://salol.i/478c89d> (date of access: 19.05.2024).
21. China: GDP at current prices 1985-2029. *Statista*. URL: <https://salol.i/B21bA8a> (date of access: 19.05.2024).

22. Conway D., Heynen N. Dependency theories. *The Companion to Development Studies*. 4th ed. London, 2024. P. 13–17. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429282348-4> (date of access: 19.05.2024).
23. EU single market. *European Council*. URL: <https://salol.i/466A5eA> (date of access: 19.05.2024).
24. EU trade relations with Ukraine. *Trade*. URL: <https://salol.i/B421bd1> (date of access: 19.05.2024).
25. Excler J.-L. Factors, enablers and challenges for COVID-19 vaccine development. *PubMed Central (PMC)*. 2023. URL: <https://salol.i/37b1761> (date of access: 19.05.2024).
26. Financial Services Act 2012. *Legislation.gov.uk*. URL: <https://salol.i/bd13B34> (date of access: 19.05.2024).
27. Furtado C. Underdevelopment and Dependence: The Fundamental Connections*. *Development Economics*. London, 2021. P. 7–15. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003267300-2> (date of access: 19.05.2024).
28. GDP growth (annual %) – Ukraine. *World Bank Open Data*. URL: <https://salol.i/48Db82E> (date of access: 19.05.2024).
29. Innovation & Highly Skilled Workforce. *InvestKOREA*. 2021. URL: <https://salol.i/124A066> (date of access: 19.05.2024).
30. Issue Brief: Supply Chain Resilience. *The White House*. 2023. URL: <https://salol.i/6FD255F> (date of access: 19.05.2024).
31. Kaufman G. G., Krueger T. H. Asian Financial Crisis: Origins, Implications, and Solutions. Springer, 2012. 526 p.
32. Malaysia: Rising Global Hub for Semiconductor Backend Testing and Packaging in Supply Chain Shift. *TrendForce Insights*. 2023. URL: <https://salol.i/4BA2851> (date of access: 19.05.2024).
33. McCarthy M. Venezuela's Crisis: Beyond Economic Explanations. *Georgetown Journal of International Affairs*. 2018. Vol. 18. № 2. P. 129–136. URL: <https://doi.org/10.1353/gia.2017.0028> (date of access: 19.05.2024).

34. Moran T. H. Multinational corporations and dependency: a dialogue for dependentistas and non-dependentistas. *International Organization*. 2018. Vol. 32. № 1. P. 79–100. URL: <https://doi.org/10.1017/s0020818300003878> (date of access: 19.05.2024).
35. Proedrou F. EU Energy Security beyond Ukraine: Towards Holistic Diversification. *European Foreign Affairs Review*. 2016. Vol. 21, Issue 1. P. 57–73. URL: <https://doi.org/10.54648/eerr2016005> (date of access: 19.05.2024).
36. Samsung's GDP revenue contribution 2022. *Statista*. URL: <https://salو.li/59718c0> (date of access: 19.05.2024).
37. Samuels W. J. Economics as a Science and Its Relation to Policy: The Example of Free Trade. *Journal of Economic Issues*. 2020. Vol. 14. № 1. P. 163–185. URL: <https://doi.org/10.1080/00213624.1980.11503728> (date of access: 19.05.2024).
38. South Korea Sets Stage for Technological Revolution with Quantum Computing Initiatives. *The Quantum Insider*. 2024. URL: <https://salو.li/5a68Fce> (date of access: 19.05.2024).
39. Stocker M. What triggered the oil price plunge of 2014-2016 and why it failed to deliver an economic impetus in eight charts. *World Bank Blogs*. 2019. URL: <https://salو.li/eD4a550> (date of access: 19.05.2024).
40. The Challenge of High Inequality in China. *World Bank Group*. 2020. URL: <https://salو.li/10f7e29> (date of access: 19.05.2024).
41. The Economy in Norway: Trends and Predictions For 2023. *InHunt World*. 2024. URL: <https://salو.li/4ae5D14> (date of access: 19.05.2024).
42. The Future of Rural Manufacturing Case Study of Germany. *OECD*. 2023. URL: <https://salو.li/12D6038> (date of access: 19.05.2024).
43. The G20 Common Framework for Debt Treatments Must Be Stepped Up. *IMF*. 2021. URL: <https://salو.li/4BFD4e1> (date of access: 19.05.2024).
44. The Heckscher–Ohlin model and the network structure of international trade / T. Baskaran et al. *International Review of Economics & Finance*. 2011.

Vol. 20. № 2. P. 135–145. URL: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2010.11.003> (date of access: 19.05.2024).

45. UAE economy grew 4.3% in fourth quarter of 2023. *Reuters*. 2024. URL: <https://salو.li/278D6A5> (дата звернення: 25.05.2024).

46. Ukraine Unemployment Rate 1960-2024. *Macrotrends*. URL: <https://salو.li/1D6aF40> (date of access: 19.05.2024).

47. Viet Nam economy in 2020 the growth of a year with full of bravery. *General statistics office*. URL: <https://salو.li/F8586b4> (date of access: 19.05.2024).

48. Wall Street Reform: The Dodd-Frank Act. *The White House*. URL: <https://salو.li/377E0C0> (date of access: 19.05.2024).

49. Well-prepared with dual training. *deutschland.de*. 2022. URL: <https://salو.li/bA4Eb1b> (date of access: 19.05.2024).